

Factsheet: Noordzeeharing

versie mei 2011

Noordzeeharing

De haring (*Clupea harengus*) staat in Nederland al jaren nummer 1 in de top-10 van de meest verkochte vissoorten. De haringvisserij in Nederland is een van de oudste, bestaande visserijen. De Nederlandse haringvisserij is in 2006 onder het eco-label van de Marine Stewardship Council (MSC) gebracht.

Haring (*Clupea harengus*) is een pelagische (midwater) soort, die wijdverbreid is over de Noordelijke Atlantische Oceaan. Hij komt voor bij de kust van Noorwegen, rond IJsland, Groenland en voor de oostkust van de VS en Canada.

De haring is een slanke, vrij kleine vis met één korte vin op de diepblauwe rug. Zijn graten zijn zacht. Ongeveer een kwart van zijn lichaamsgewicht kan uit vet bestaan. Haringen leven met honderdduizenden tegelijk in scholen en voeden zich met plankton en de allerkleinste zeediertjes. Noordzeeharing wordt acht tot tien jaar oud. Na twee tot drie jaar is de haring volwassen en ongeveer twintig centimeter lang. Overdag verblijft de haring in dieper water dan 's nachts, wanneer de school opstijgt om zich te voeden met plankton. Ook het minieme roeipootkreeftje, niet groter dan een speldenknop, is gewild voedsel. De vis gebruikt zijn kieuwzeven om het voedsel achter te houden dat met het zeewater zijn geopende bek instroomt en gefilterd via zijn kieuwen weer wegvloeit.

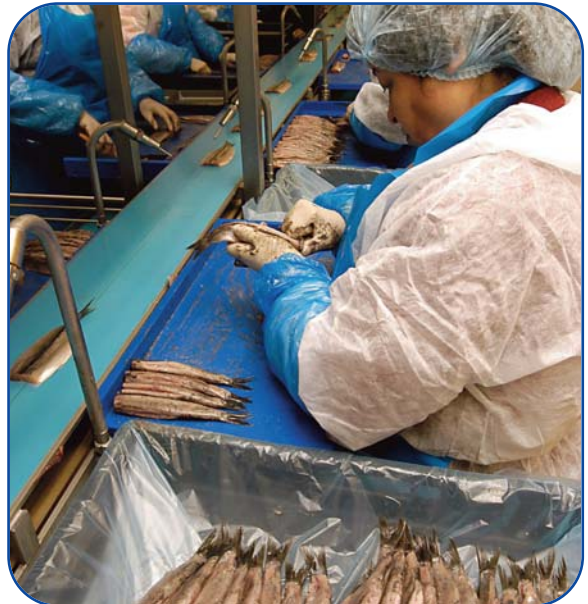
Het dierlijk plankton waarmee de haring zich voedt, heeft een hoog vetgehalte. Dit leidt ertoe dat de vis zeer vet is, vooral tijdens de zomer.

Elk jaar doorloopt de haring dezelfde cyclus. In de wintermaanden is hij mager en in het voorjaar begint de haring te groeien door aanwezigheid van plankton in het water. In mei, als de haring voldoende vet is, begint de jaarlijkse periode waarin op maatjesharing wordt gevestigd. Die duurt doorgaans tot juli. Deze haring mag Hollandse Nieuwe heten als hij goed vet is en op de traditionele Hollandse wijze gekeukt, gezouten en gefileerd is. In België is de Hollandse Nieuwe bekend als 'maatjes', de Duitsers spreken van 'Matjes'.

Maatschappelijke discussie

Natuurbelangenorganisaties Wereld Natuur Fonds en Stichting de Noordzee hebben de haring in hun Viswijzer in de groene kolom geplaatst. De boodschap is 'prima keuze', want de vangstmethodes zijn niet belastend voor natuur en milieu.

De gehele visserij op Noordzeeharing is inmiddels gecertificeerd onder MSC-criteria.

De feiten in het kort:

- De sterkte van de jaarklassen van het Noordzeeharingbestand heeft de afgelopen 30 jaar met niet minder dan een factor veertig gefluctueerd. Hoewel deze variabiliteit kan leiden tot een plotselinge daling van de bestandsomvang en zelfs, bij slecht beheer, tot een ineenstorting van het bestand, betekent het ook dat haringbestanden veerkrachtig zijn. Zo herstelde het Noordzeeharingbestand zich in de afgelopen decennia vanuit een zeer geringe bestands grootte (zie figuur 1).
- De internationale visserijonderzoekers (ICES) hebben aangegeven dat de recente reeks van gemiddeld wat zwakkere jaarklassen van de Noordzeeharing niet veroorzaakt is door een te hoge visserijdruk. De oorzaak moet gezocht worden in één of enkele veranderingen in de natuurlijke omgeving van de haringpopulatie. Zo zijn er indicaties van veranderingen in het natuurlijk milieu in de Noordzee die van invloed zijn op het aanbod van geschikt voedsel voor de larven en jonge levensstadia van de haring. De exacte oorzaak van de wat zwakkere aanwas is voornamelijk nog niet bekend.
- De meest recente wetenschappelijke informatie toont aan dat de 2006- en 2007- en wellicht ook latere jaarklassen aanzienlijk groter waren dan de biologen eerst dachten. Hierdoor is de omvang van het Noordzeeharingbestand veel groter dan tot 2009 werd gedacht. Ook is nu geconstateerd dat de visserijdruk (gemeten in

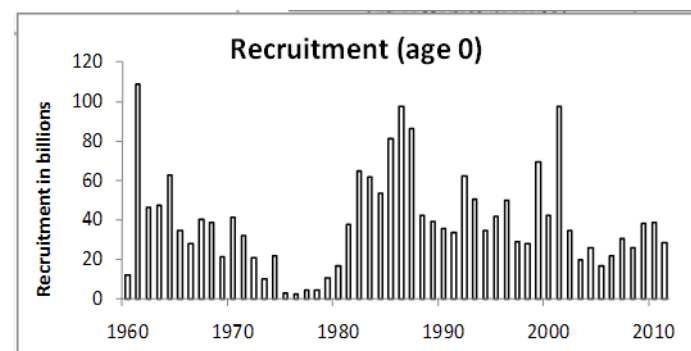
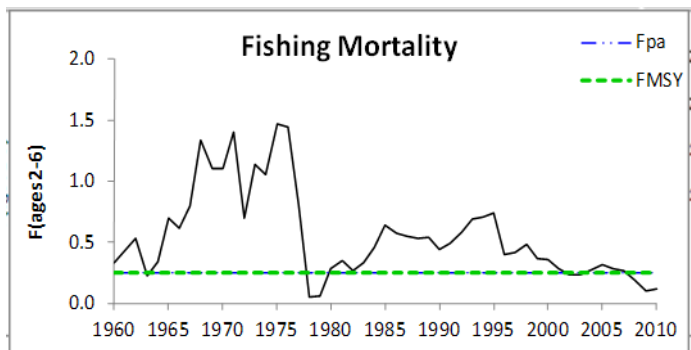
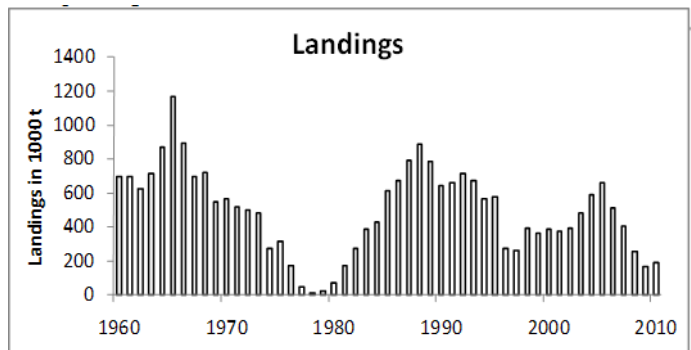
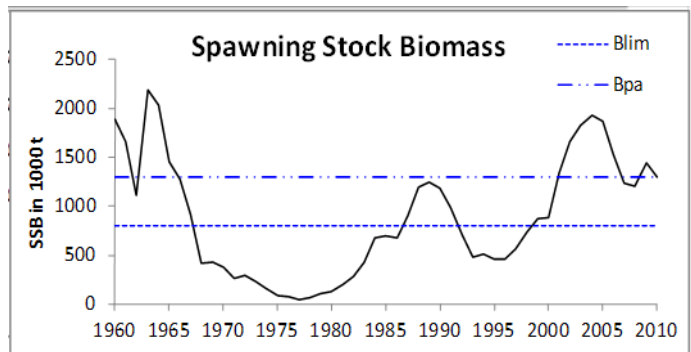
visserijsterfte of F) ver onder de doelwaarde van het meerjarenbeheerplan ligt. Dit is de reden dat in 2011 de TAC verhoogd is met 22% en de verwachting is dan ook meer dan gerechtvaardigd dat de TAC ook in 2012 en daarna verder omhoog zal gaan. Dit is uiteraard goed nieuws voor de visserij, aangezien de TAC voor 2010 zich op een historisch laag niveau bevond. De internationale visserijbiologen verenigd in ICES hebben in april 2011 aangegeven dat het huidige beheerplan weliswaar het bestand zodanig goed beschermt dat er nu sprake is van onderexploitatie van het bestand.

In 2011 zal deze situatie ongetwijfeld leiden tot nieuwe discussies tussen de EU en Noorwegen over een mogelijke aanpassing van het beheerplan.

- Sinds mei 2006 vindt de haringvisserij plaats door leden van de Europese Pelagic Freezer-trawler Association (PFA) onder het duurzaamheidscertificaat van de Marine Stewardship Council (MSC). In de Europese Pelagic Freezer-trawler Association (PFA) zijn de Nederlandse visserijondernemingen verenigd die de haringvisserij beoefenen. De certificering van deze visserij betrof de eerste grote visserij in Europa die MSC gecertificeerd werd. In mei 2011 is deze visserij opnieuw beoordeeld (hercertificering dient iedere 5 jaar plaats te vinden) en wederom heeft de PFA het MSC certificaat ontvangen voor haar haringvisserij.
- De Nederlandse haringvisserij wordt hoofdzakelijk uitgeoefend door vriestrawlers, die de vis direct na de vangst sorteren en invriezen voor latere verkoop en/of verwerking. Slechts twee Noordzeekotters beoefenen nog de haringvisserij.
- Omdat pelagische vis als haring in scholen van dezelfde soort zwemt, kan de visserij heel gericht plaatsvinden. Dit betekent dat er vrijwel zonder ongewenste bijvangst gevist kan worden. De bijvangst van dolfinachtigen is in de pelagische trawlervisserij, zoals de haringvisserij, vrijwel nihil.
- Voor Nederland is de haring in de zuidelijke en noordelijke Noordzee verreweg het belangrijkste. Daarnaast mogen de Nederlandse trawlers in beperkte mate ook de haringbestanden bevissen, die zich bevinden ten noordwesten van Schotland, ten zuidwesten van Schotland en het zogeheten Atlantische haringbestand.

Figuur 1: Bestanden Noordzeeharing

Toelichting:

Biomass (= bestand aan volwassen haring ofwel paaibestand): het gaat om de zwarte lijn die boven het voorzorgsniveau moet liggen (=kleine stippellijn). De allerlaatste inzichten (nog niet op dit plaatje te zien) geven aan dat in 2011 het paaibestand zich met 1,7 mln ton ver boven het voorzorgsniveau van 1,3 mln ton bevindt.

Catches (hoeveelheid aangelande haring):

Te zien is dat sinds 2005 de aanlandingen zeer fors zijn

afgenomen, in lijn met de reducties van de toegestane vangsthoeveelheden, en dat in 2010 de weg naar boven weer is teruggevonden.

Mean F (gemiddelde visserijsterfte): de berekende sterfte van de haring ten gevolge van de visserij. Daarnaast heb je nog de natuurlijke sterfte van haring (hier niet weergegeven).

Het gaat om de visserijsterfte van volwassen haring (F 2-6 jaar oude haring). Deze moet liggen op of onder de kleine stippellijn, hetgeen het geval is. Op dit moment (2011) is deze visserijsterfte nog verder omlaag gegaan en ligt nu op ca. 50% onder de visserijsterfte die door het beheerplan tot doel is gesteld. Dit geeft aan dat er sprake is van een te lage exploitatie van dit bestand.

Recruitment (jaarlijkse aanwas van jonge haring) (uitgedrukt in miljoenen haring):

Dit geeft een wisselend beeld te zien, met sedert 2001 een wat lagere jaarlijkse recruitment. Na 3 jaar is de haring volwassen en komt die in de vangst. Een lage recruitment leidt dus na 3 jaar tot lagere vangsthoeveelheden. Vorig jaar en dit jaar hebbende biologen hun eerdere inzichten naar boven bijgesteld: de jaarklassen 2006 en 2007 (en wellicht ook de latere) zijn aanzienlijk hoger dan in eerste instantie werd gedacht. Dit inzicht achteraf leidt daarmee ook tot de constatering dat de omvang van het bestand te laag is ingeschat de afgelopen jaren en daarmee ook de TACs te laag zijn vastgesteld.

Beheermaatregelen

Twee uitdagingen bij het beheer van de haringvisserij zijn het vangstvermogen van de moderne vloten en de natuurlijke fluctuaties in de omvang van het bestand. Dit heeft consequenties voor de manier waarop de bestanden beheerd dienen te worden. Voor de Noordzeeharingvisserij zijn de belangrijkste beheermaatregelen:

- Een door de EU en Noorwegen vastgesteld beheerplan, dat is gebaseerd op een na te streven bandbreedte van een visserijsterfteniveau voor zowel de visserij op volwassen haring voor de humane consumptie als voor de visserij op jonge haring voor de productie van visvoer.
- In dit beheerplan zijn tevens streefniveaus opgenomen voor de omvang van het paaibestand, die als triggers gelden voor aanvullende maatregelen. De afgelopen 5 jaar hebben deze triggers ook goed gefunctioneerd en zijn de TAC's voor humane consumptie en voor visvoer steeds fors gekort. Omdat het beheer goed reageerde op het veranderende bestand heeft MSC haar certificaat voor de PFA kunnen handhaven. Helaas is het nog steeds volstrekt onduidelijk wat de werkelijke oorzaak is van de wat terugvallende aanwas van dit bestand, alhoewel de biologen aangeven dat visserij niet de oorzaak is.
- Het belangrijkste instrument waarover visserijbeheerders beschikken om de visserijdruk op haring te controleren is het vaststellen van de jaarlijkse TAC's voor de verschillende visserijvloten die op Noordzeeharing vissen. Zo voorkwam een halvering van de TAC in

1996 een mogelijke instorting van het Noordzeebestand en is sedertdien het beheerplan vernieuwd, is het paaibestand naar een historisch hoge omvang gegroeid, wederom wat afgenomen en is sedert 2006 de TAC naar aanleiding hiervan fors gereduceerd (zie figuur 2). Sinds 2011 stijgt de TAC weer vanwege een positieve bijstelling van de wetenschappelijke inzichten betreffende omvang van het bestand en de jaarlijkse aanwas.

- De invoering van een separate TAC voor de bijvangst van haring in de visserij op sprot (die is gericht op de vismeelindustrie) met als doel het verminderen van de sterfte onder jonge haring, is eveneens succesvol gebleken.
- Voor haring geldt geen minimummaat voor de aangevoerde vis, wat voor andere soorten veelal wel het geval is. Dit instrument is alleen zinvol bij visserijmethoden, waar de selectie van verschillende vissoorten door middel van de maaswijdte effectief is. Dit is echter niet het geval bij haring, omdat deze vis in dichte scholen zwemt er nauwelijks andere vissen worden bijgevangen.

Figuur 2

Jaar	ICES advies	Afgesproken TAC
1987	610	600
1988	515	530
1989	514	514
1990	403	415
1991	423	420
1992	406	430
1993	340 ¹	430
1994	346 ¹	440
1995	429 ¹	440
1996	156 ¹	156 ³
1997	159 ¹	159
1998	254 ¹	254
1999	265 ¹	265
2000	265 ¹	265
2001	Conform scenario	265
2002	Conform scenario	265
2003	Conform scenario	400
2004	Conform scenario	460
2005	Conform scenario	535
2006	Conform scenario	455
2007	Conform scenario	341
2008	Conform scenario	201
2009	Conform scenario	171
2010	Conform scenario	164
2011	Conform scenario	200

- Gewicht in '000 ton

- ICES (International Council for the Exploration of the Seas): doet wetenschappelijk onderzoek en formuleert adviezen voor het visserijbeheer.

- TAC: Total Allowable Catch ofwel maximaal toegestane vangsthoeveelheid

Handel en verwerking

Bij de Nederlandse visserij op Noordzeeharing wordt de haring vrijwel altijd direct na de vangst op zee gesorteerd en ingevroren. Deze haring is niet geschikt voor de productie van maatjesharing. Bij de visserij op maatjesharing wordt de haring vers aangeland en daar gekaakt, gepekeld en vervolgens ingevroren. Nog slechts op twee Nederlandse trawlers wordt dit proces om maatjesharing te produceren op zee gedaan. Het invriezen van haring is een wettelijke verplichting om de mogelijk in de vis aanwezige haringworm, een voor de mens riskante parasiet, onschadelijk te maken.

De op zee gevroren haring wordt afgezet aan bedrijven voor verdere verwerking, vrijwel altijd aan bedrijven binnen Europa, of wordt geëxporteerd voor directe consumptie.

Deze laatste export richt zich in het algemeen op derde landen.

De verwerking van haring vindt plaats in drie typen bedrijven: producenten / handelaren in gezouten haring, haringinleggerijen en haring- en makreelrokerijen. Daarnaast zijn er leveranciers van grondstof voor de productiebedrijven. Maatjesharing wordt behalve door deze gespecialiseerde bedrijven ook verwerkt en verhandeld door de binnenlandse visgroothandel.

De haringverwerkende industrie is voor de grondstofvoorziening vooral afhankelijk van de ontwikkeling van de haringvisserij in de Noordzee en het Skagerrak. De Nederlandse industrie verwerkt niet meer dan 10 tot 15% van de internationale haringaanvoer uit dit gebied.

Gerekend naar de groothandelswaarde is ruim de helft van de productiewaarde bestemd voor de binnenlandse markt. De meeste belangrijke bedrijven in de sector leveren zowel aan binnenlandse als buitenlandse afnemers. De exportproducten worden meest geleverd aan groothandelaren en importeurs en in het binnenland zijn de visgroothandel en de visdetailhandel de belangrijkste afnemers.

Ieder jaar wordt een "startdatum" voor de verkoop van maatjesharing vastgesteld. Aangezien de vangst van maatjesharing slechts gedurende een korte periode kan plaatsvinden, luistert het bepalen van deze datum zeer nauw. De start van het haringseizoen in Nederland en Duitsland gaat gepaard met veel festiviteiten.

Van de totale vangsthoeveelheid Noordzeeharing van 200.000 ton (2011) wordt ca. 30.000 ton tot Hollandse Nieuwe verwerkt. Dat zijn in totaal 200 miljoen haringen. Hiervan gaan er 50% naar Duitsland, 42,5% blijft in Nederland en 7,5% wordt naar België geëxporteerd. De overige hoeveelheid te vangen Noordzeeharing (170.000 ton) is geen Hollandse Nieuwe, maar wordt vaak verwerkt tot rolmops, gerookte haring, of wordt aan boord in hele staat ingevroren en geëxporteerd.

De export van maatjesharing vindt vooral plaats naar Duitsland en België. De overige haring en haringproducten vinden hun weg naar vele landen binnen en buiten Europa.

Meer weten?

Wie meer wil weten over de haring en/of de maatregelen die de Nederlandse vissector neemt, verwijzen wij naar www.pvis.nl waar meer informatie beschikbaar is.

Referenties

- 1 ACOM (2010)
- 2 HAWG (2011)

Commissie Verantwoorde Vis
Postbus 72
2280 AB Rijswijk
telefoon: +31(0)70 336 96 00
fax: +31(0)70 399 94 26
e-mail: info@pvis.nl
www.pvis.nl

